

Чернігівщини більше зазнав соціального впливу, що підтверджується переважанням ойконімів антропонімичного походження та типами промислів, які більшою мірою є результатом діяльності людей. Що стосується лісистості, то географічні назви вказують, які типи лісів переважали та в якому напрямку вони змінюються.

Висновки і перспективи подальших пошуків. Використання топонімичного інструментарію у методиці навчання географії сприятиме розвитку наукового рівня студентів. Топоніміка дозволяє отримати інформацію про фізико-географічні характеристики, соціальні процеси та явища. Вагоме значення належить регіональному дослідженню. Як приклад, проведено географічний аналіз поширення ойконімів Чернігівської області (аналізу підлягало 320 об'єктів), внаслідок якого виділено групи ойконімів за походженням. У статті до уваги взято три найбільш чисельні групи ойконімів, які пов'язані з: 1) антропонімами, 2) лісистістю, 3) виробництвом. Таким чином, закономірності поширення тих чи ін-

ших груп ойконімів залежить від природних характеристик, соціально-історичних, виробничих явищ, процесів тощо.

У подальшому чіткого визначення потребує алгоритм упровадження матеріалів топоніміки в методику викладання географічних дисциплін вищої школи. Крім введення топоніміки в теоретичний курс, необхідно створювати студентські гуртки подібної тематики. Основне завдання таких заходів - формування національно свідомого патріота-громадянина України; усвідомлення моральних цінностей, ідеалів, культурних традицій, етичних норм. Ефективними виховними заходами є також історико-етнографічні експедиції з вивчення топоніміки свого краю: дослідження історичних пам'яток, збирання предметів старовини, легенд, народних традицій, звичаїв тощо.

**Рецензент – доктор географічних наук,
професор П.О. Масляк**

Література:

1. Афанасьев О.Е. Географические исследования топонимической системы Украины: Автореф. дис. ... канд. геогр. наук / О.Е. Афанасьев. – К., 2006. – 17 с.
2. Наш край родной Семеновщина: Материалы по истории и географии Семеновск. р-на Чернигов. обл. / А.Ф. Бычков, И.Неруш, С.М. Гузоватый. – К.: Техніка, 2000. – 176 с.
3. Олійник Г. Савинки / Г. Олійник. – Сіверянський літопис. – 2000. – № 4. – С. 39–42.
4. Янко М.Т. Топонімичний словник України: Словник-довідник. / М.Т. Янко. – К.: Знання, 1998. – 432 с.

УДК 528.9

О.В. Барладін, І.В. Бусол, М.В. Косарев, С.О. Хворостенко
Інститут передових технологій, м. Київ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА СПЕЦИФІКА СТВОРЕННЯ АТЛАСУ З ПРИРОДОЗНАВСТВА ДЛЯ 5 КЛАСУ

У публікації висвітлюється специфіка створення навчального атласу з природознавства для 5 класу, а також основні вимоги, що закладалися до видання його упорядниками.

Ключові слова: навчальний атлас, природознавство, електронні видання.

A. Barladin, I. Busol, M. Kosarev, S. Hovorostenko

CONCEPTUAL FRAMEWORK AND CREATION SPECIFICITY OF THE NATURE STUDY ATLAS FOR THE 5TH FORM

The publication highlights the specificity of the creation of a study atlas on natural history for 5th form, as well as the main purposes sought by its editors.

Keywords: study atlas, nature study, electronic editions.

А.В. Барладин, И.В. Бусол, М.В. Косарев, С.А. Хворостенко

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ И СПЕЦИФИКА СОЗДАНИЯ АТЛАСА ПО ПРИРОДОВЕДЕНИЮ ДЛЯ 5 КЛАССА

В публикации освещается специфика создания учебного атласа по природоведению для 5 класса, а также основные требования, которые закладывались в издание его составителями.

Ключевые слова: учебный атлас, природоведение, электронные издания.

Вступ. Вихідні передумови. Зважаючи на обсяг інформації, що пропонується сьогодні учням середньої і навіть молодшої школи, а також зростаючу загальну інтенсивність навчального процесу, здається вкрай необхідним забезпечення освітньої галузі якісними навчальними посібниками. З іншого боку, вільний доступ суб'єктів навчального процесу до навчальних ресурсів через Інтернет та інші джерела ставить перед видавцями додаткові вимоги щодо якості продукції та оперативності її актуалізації.

Метою статті є аналіз специфіки та основних передумов створення атласу «Природознавство. 5 клас».

Виклад основного матеріалу. До нового навчального року Приватне акціонерне товариство «Інститут передових технологій» підготувало атлас із природознавства для 5 кл., що є продовженням серії, започаткованої минулого року атласом із природознавства для 3-4 кл. Тематичний зміст Атласу для 3-4 кл. подано на 22 сторінках, в Атласі для 5 класу – на 13 сторінках. В обох виданнях по 4 сторінки відведено під контурні карти, що пропонують виконання завдань, передбачених чинною програмою.

Грунтовні та всебічні природничі знання є вкрай необхідними в умовах сучасної школи, оскільки певні навчальні сюжети курсу, як то «Земля у космічному просторі», «Будова Сонячної системи», «Види руху Землі» тощо, є підґрунтям для багатьох розділів фізичної географії, фізики, хімії та інших природничих наук, що будуть конче необхідні в старших класах. Втім, запропонований Атлас є на сьогодні чи не єдиним грифованим виданням з відповідного навчального курсу.

При роботі над атласом були враховані реалії викладання предмета в сучасній школі. По-перше, частина номінальних учителів природознавства насправді не є фахівцями з природничих наук, і це не найкращим

чином відбивається на якості викладання предмета. По-друге, дуже часто уроки природознавства проводять не у спеціалізованих, скажімо географічних, кабінетах, а у напівпридатних аудиторіях з досить обмеженим переліком необхідного навчального приладдя. Саме тому у вчителя можуть виникати проблеми з ілюстрацією тих чи інших тем, особливо якщо йдеться про достатньо складні для сприйняття навіть більш дорослими учнями сюжети, як, наприклад, «Сонячне та місячне затемнення», «Будова Сонячної системи», «Кругообіг води в природі» тощо. Саме ці недоліки навчального забезпечення намагалися хоча б частково усунути упорядники, працюючи над концепцією атласу. Щоб не переважити видання інформацією, у нього навмисно не вміщували графічну інформацію, яку неважко замінити наочністю. Адаже навчальне приладдя для забезпечення біологічної, фізичної, хімічної складової навчального курсу (термометри, мензурки, лупи, фільтри, моделі молекул тощо) зазвичай можна знайти у відповідних кабінетах більшості шкіл. А от якісні матеріали, що б унаочнювали будову Землі, будову Сонячної системи, кругообіг води в природі, далеко не завжди представлені навіть у сучасних школах [1]. Відтак, упорядники Атласу найбільше зосередилися на плакатах, схемах і картах, що призначені для забезпечення географічної, астрономічної та екологічної складових природознавства.

Зміст видання формують такі теми:

«Дослідження Всесвіту»,

«Земля у космічному просторі»,

«Види руху Землі»,

«Зоряне небо»,

«Місяць – супутник Землі»,

«Фази Місяця. Сонячне та місячне затемнення.

Внутрішня будова Землі»,

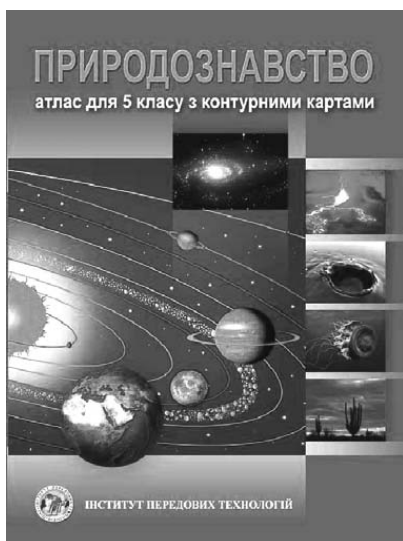
«Фізична карта півкуль»,

«Вода в природі. Кругообіг води в природі»,

«Охорона природи»,

«Рослини Червоної книги. Тварини Червоної книги».

Як уже зазначалося, інтенсивність викладання шкільного матеріалу збільшується, разом з тим зростає загальне навантаження на учнів практично з усіх навчальних дисциплін. З огляду на це, постає питання якості ілюстративного матеріалу, яка б забезпечила можливість не тільки «розвантажити» навчальний процес, але й задіяти декілька систем запам'ятовування інформації, якісно проілюструвати матеріал, доповнити те, що не можна передати

лише засобом мовлення. Саме тому карти та ілюстрації створювалися з урахуванням вікових особливостей сприйняття інформації учнями 5 класу і виконані на високому фаховому рівні з використанням асоціативних умовних знаків та яскравих кольорів. Зважаючи на специфіку видання, особливо складні для сприйняття навчальні сюжети супроводжуються ще й текстовими поясненнями (рис. 1).

Окрім власне карт і навчальних плакатів, в Атласі на чотирьох сторінках на центральному розвороті

подано контурні карти. Виконання завдань по контурних картах не є обов'язковим для учнів-п'ятикласників, втім, як свідчить досвід, саме графічне відтворення отриманої інформації у форматі завдань на контурних картах сприяє більш якісному запам'ятовуванню навчальних сюжетів та, що головне, більш глибокому розумінню викладених тем.

Реалізація контурних карт в одному «пакеті» з Атласом є доречним з огляду на їх незначний (як для окремого видання) обсяг. Разом з тим, у разі ви-

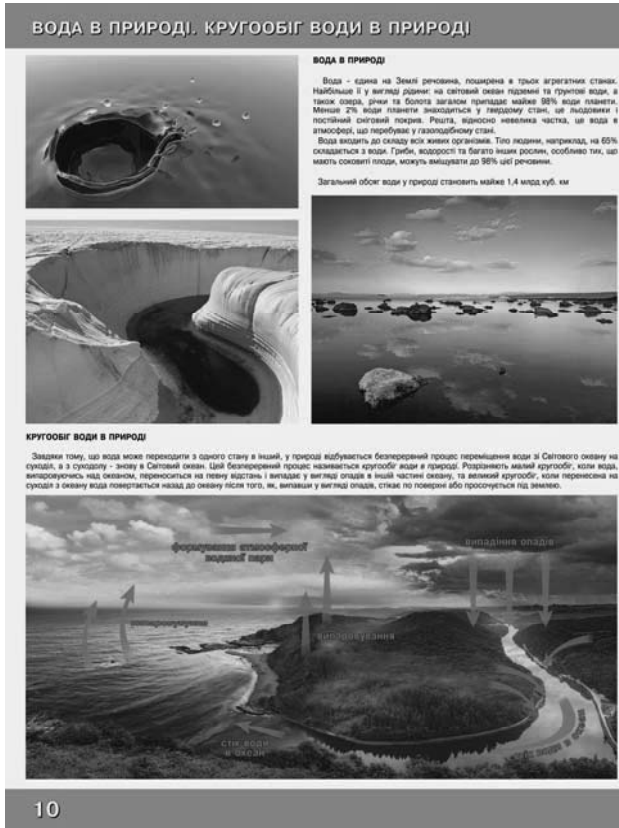

Рис.1. Сторінки атласу

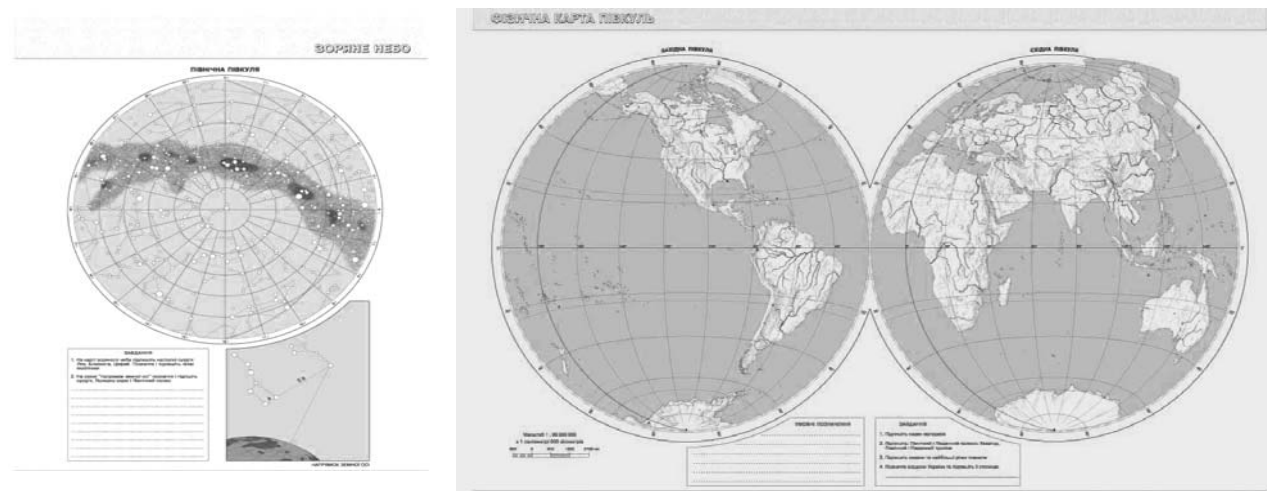

Рис.2. Контурні карти атласу

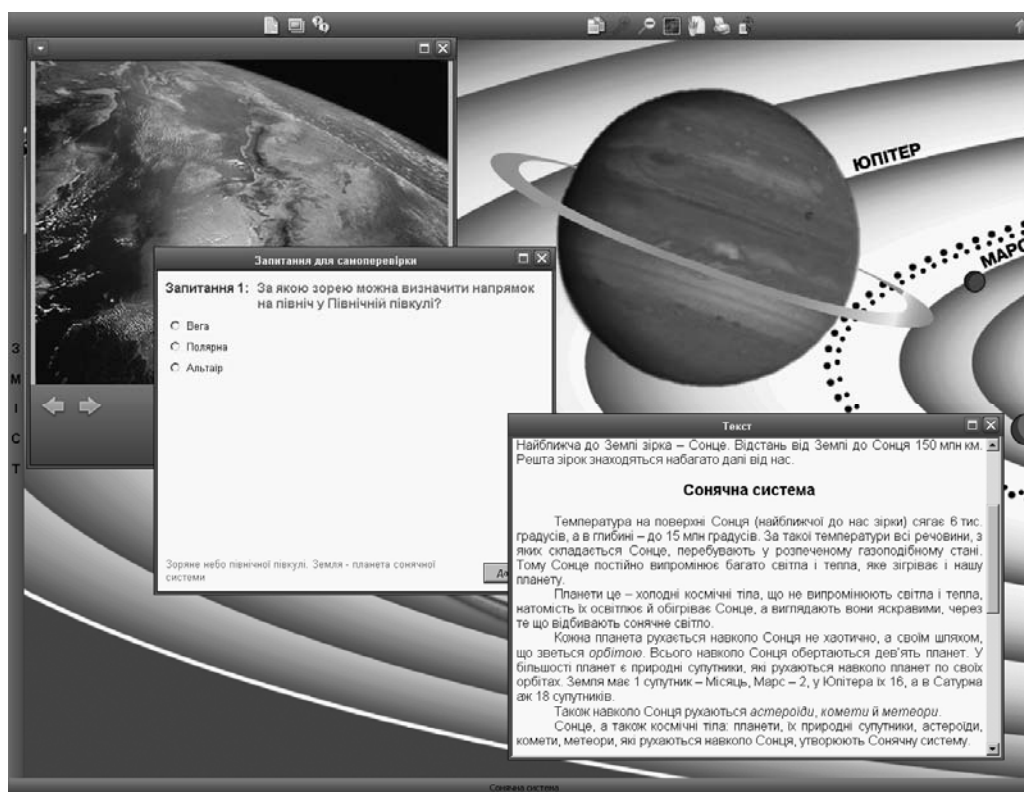

Рис.3. Екранна форма з CD-атласу

никнення потреби, можна вилучити контурні карти з Атласу і використовувати їх автономно. Така ж новація торкнулася й оновленого атласу з природознавства для 3-4 кл.: тепер це видання також пропонує в одному «пакеті» разом з традиційними і контурні карти (рис.2).

Слід зазначити, що, дотримуючись багаторічної традиції, Інститут паралельно з поліграфічним виданням підготував також CD і Web-версії Атласу, що мають окремі переваги перед виданнями традиційними [2, 3].

Нагадаємо, що електронні видання мають багатшу ресурсну базу і представлені не тільки картами та контурними картами, а й добіркою ілюстрацій, додатковими текстовими коментарями, запитаннями для самоперевірки. Усе це відкриває більш широкі можливості для використання видання при дистанційному навчанні, створенні власних самостійних робіт, здійсненні самоконтролю знань. Окремо зазначимо, що реалізований в CD-версії Атласу графічний редактор дає можливість вико-

нувати нескладні завдання по контурних картах безпосередньо на ПК і роздруковувати їх потім на принтері для перевірки (рис.3).

Висновки. Підсумовуючи, можна висловити сподівання, що запропоноване видання знайде своє місце серед учнів, учителів і всіх шанувальників природничих дисциплін, зробивши при цьому навчальний процес більш ефективним і цікавим. А наявність цифрових версій видання не тільки збільшить інформативну базу природознавства, а й допоможе п'ятикласникам більш ефективно опанувати як власне відповідний навчальний курс, так і сучасні інформаційні технології.

Як і всі навчальні видання Інституту передових технологій, Атлас із природознавства для 5 кл. має відповідний гриф МОН України.

**Рецензент – кандидат технічних наук
А.Л. Бондар**

Література:

1. Барладін О.В. Проблеми інформатизації географічної освіти в середній школі / О.В. Барладін // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. праць. – К.: Ін-т передових технологій, 2008. – Вип.8. – С.32-35.
2. Барладін А.В. Новое поколение электронных географических атласов и карт с интерактивными функциями / А.В. Барладін // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. праць. – К.: Ін-т передових технологій, 2007. – Вип.7. – С. 25-31.
3. Барладін О.В. Створення науково-методичних Інтернет-ресурсів з географії та історії з інтерактивними функціями / О.В. Барладін, О.С. Бойко, І.В. Бусол // Сучасне навчальне обладнання: інновації, технології, досвід: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 25-26 лют. 2010 р., м. Суми. – Суми, 2010. – С. 10-12.